

LA MALEDICCIÓ DE PENÈLOPE

Eulàlia Morral i Romeu

Han passat gairebé dotze anys des que vam publicar un article en aquestes mateixes pàgines amb el qual ens fèiem ressò de la lentitud d'una reforma que estava portant el Museu Tèxtil a un carreró sense sortida.

Afortunadament, el gir decisiu es va produir poc després, i des del gener del 1995 l'antic museu dependent de la Diputació esdevenia el Centre de Documentació i Museu Tèxtil (CDMT), gestionat per un Consorci que constitueixen a parts iguals la corporació provincial i l'Ajuntament de Terrassa. En canvi, les obres que havien de posar l'edifici al dia van arrossegar-se encara una pila d'anys fins que (gràcies a l'interès i la intervenció personal de Manuel Royes) es va poder reinaugarar la casa al final del 2002.

Ara es compleixen, doncs, deu anys de gestió del Consorci, i en fa tres que el Centre funciona a ple rendiment. Unes fites que ja donen peu a fer balanç, i també a reflexionar sobre un futur que, malgrat tot, no deixa de ser incert.

El servei públic com a objectiu

Evidentment, un museu no té sentit si no té públic. Però sovint –i això ho fan molt els periodistes i els polítics– cometem el greu error de confondre el públic amb els visitants. El públic, per a nosaltres, són tots aquells que utilitzen directament o indirecta el patrimoni que ens ha estat encomanat, les instal·lacions on es conserva i els coneixements i les infraestructures amb què treballem. Aquest concepte bàsic és el que presideix les línies d'actuació del CDMT, que en aquests deu anys s'han consolidat entorn de tres eixos:

- El **museu**, amb tot allò que comporta complir amb aquest qualificatiu (gestió i millora del patrimoni, recerca, restauració, exposicions, publicacions, aules taller i activitats divulgatives). L'eix central del museu són les exposicions temporals, que substitueixen les sales permanents i ens permeten trobar l'equilibri entre les necessitats de conservació dels objectes tèxtils –que requereixen poc temps d'exposició– i la de fidelitzar el públic oferint sempre novetats.
- El **centre de documentació** (biblioteca i servei de consulta dels fons, assessorament –tècnic, històric i de tendències– i textilteca en línia), un conjunt de recursos enfocats als professionals, per tal de facilitar-los la recerca i la creació.
- La **formació**: els cursos especialitzats i productes «a mesura» són les primeres vies obertes en aquest camp, amb la voluntat d'anar cobrint els buits que deixen els ensenyaments acadèmics convencionals i de facilitar el reciclatge o la posada al dia dels professionals del patrimoni.

Tot aquell que busqui sales i més sales d'exposició permanent tindrà, doncs, un desengany, perquè el CDMT ofereix **serveis** en lloc de sales estàtiques, ja que

entendem que el patrimoni dona peu a molts més usos que el de la simple contemplació.

Aquest plantejament, que per molt lògic i obvi que sembli ens diferencia força del gruix dels museus del nostre país, ens ha significat una complicació afegida a la ja prou difícil dedicació a un tipus de patrimoni que no mereix cap consideració dins el pobre horitzó cultural del nostre país i que, en la consciència popular, es vincula només a un tipus d'activitat productiva que es considera superada i obsoleta.

No ens és fàcil perseverar en els nostres objectius. *Podem fer-ho* perquè l'equip humà del CDMT és profundament vocacional i compromès, i perquè ens hi ajuda el prestigi que ens anem guanyant, el suport que rebem de col·legues d'arreu del món i el reconeixement dels altres centres especialitzats que sovint han begut de la nostra experiència. I *hem de fer-ho* perquè tenim l'obligació de fer rendir al mil per u el finançament públic que ens cobreix el manteniment ordinari i l'activitat bàsica. Un finançament que des del CDMT lluitem per augmentar amb ingressos propis (derivats de la prestació de serveis i del lloguer d'espais), amb ajuda de programes estatals o europeus i amb aportacions privades associades a projectes concrets. Aquest és un tema sobre el qual tornarem més endavant.

Les dificultats amb què ens hem trobat al llarg dels darrers anys fins a ser el que som –formar un equip amb els coneixements apropiats, dotar-nos de la tecnologia adequada, obrir via quan ha calgut, ja sigui en projectes o en tecnologies– ens han fet ser conscients, d'una banda, de la necessitat de compartir el que hem aconseguit, i, de l'altra, que només la millora constant ens permetrà de ser prou versàtils per adaptar-nos en cada moment a allò que la dinàmica de l'entorn ens pot demanar –ja sigui de manera explícita o velada–. Per això els darrers anys hem obert la línia de **formació especialitzada**, i hem incorporat als nostres objectius la gestió de la **qualitat**, que ens ajuda a mirar el nostre treball amb ulls crítics, optimitzar-ne el rendiment i innovar constantment, no només en processos, sinó en conceptes.

Un punt en el mapa

Posicionar-se –al mapa i al «mercato»– és avui condició fonamental per a qualsevol entitat i per a qualsevol iniciativa. En un món que ja fa molts anys que és global, no es pot aparentar el que no s'és, i la consideració i el prestigi no vénen donats pels adjectius que un es posi, sinó per l'abast real de la feina que fa. La dimensió del CDMT no «penja», per tant, de la seva personalitat jurídica ni de l'envergadura de les seves col·leccions –que són molt importants a escala catalana, però modestes comparades amb d'altres museus del món–, sinó del joc que els donem. En aquest sentit, ens sentim útils i arrelats en el triple context de Terrassa, Catalunya i el Mediterrani.

Terrassa, per raons òbvies. Per coherència amb les singularitats de la ciutat, el CDMT ha assumit el repte d'especialitzar-se en el tèxtil del Modernisme, i des del

1999 està aplegant un fons més que notable de teixits, mostraris d'empresa, parament de la llar, indumentària i complements, incloses peces de dissenyadors i artistes reconeguts. Avui, el CDMT ja és un punt de referència europeu per als tèxtils del principi del nou-cents. Malgrat tot, la inserció del CDMT a Terrasa es podria millorar molt, ja que, a més de ser sistemàticament oblidat, tampoc no s'ha formulat una política integral de patrimoni que vinculi entre ells tots els recursos existents —que són molts!— per tal d'articular una oferta cultural i turística potent, alhora que una via de cohesió identitària entre una població de procedències molt diverses.

Pel que fa a l'**àmbit català**, el patrimoni del CDMT no té sentit per si sol, sinó dins el conjunt que conforma amb el Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona, el Museu de l'Estampació de Premià de Mar i el Museu de la Punta d'Arenys. Des de fa uns quants mesos ja treballem junts, i el primer pas que hem donat plegats ha estat, precisament, el de subratllar i respectar les nostres respectives especialitats, tot acordant i fent pública conjuntament la política d'adquisicions. Si partim de la premissa que el patrimoni —independentment de la seva propietat administrativa— és de Catalunya, i no particular de cada entitat, el seu valor i el seu potencial es multipliquen per molt més de quatre. Aquest és un camí que ha de tenir molt futur i que no ha fet més que començar.

I, finalment, el CDMT és l'entitat de serveis especialitzats més important del **Mediterrani**, en un país que té una forta vinculació cultural amb el Magreb i el Proper Orient i amb una col·lecció important de peces d'aquestes procedències. En col·laboració amb d'altres museus i centres de recerca, podem desenvolupar una feina important d'informació, formació i assessorament, ja que existeix un gran buit tant en documentació com en coneixements tècnics relatius a l'anàlisi, conservació i restauració del patrimoni tèxtil. Dins aquest marc, s'acaba de posar en marxa un projecte llargament treballat i desitjat, liderat per la Federació Nacional d'Acabadors, Estampadors i Tintorers Tèxtils i amb el suport econòmic d'un programa PROFIT. El CDMT treballa amb el LEITAT i amb experts de la Universitat de Tunis per a estudiar els colorants naturals utilitzats històricament a l'àrea mediterrània i la seva possible producció industrial de cara a un sector tèxtil que ha de respectar el medi i buscar matèries primeres sostenibles.

Perspectives i contradiccions

Som plenament conscients que, tenint en compte la precarietat de la situació de molts museus del país, el CDMT pot semblar *a priori* un lloc privilegiat, per l'equip i els mitjans amb què treballem. I també som conscients que a les institucions els costa de trobar sentit a la nostra existència, de manera que, si bé el manteniment ordinari suposem que està mig assegurat, no sembla que ningú estigui disposat a fer gran cosa més per nosaltres. De fet, mentre els nostres patrons aproven i aplaudeixen

el fet que el CDMT estigui incorporant als seus fons els elements representatius del desenvolupament tèxtil de tot el país, miren cap a una altra banda quan els demanem ajuda per trobar a un local que ens permeti ampliar emmagatzematge, ja que els nostres espais estan col·lapsats. A ningú no li ve de gust parlar de **futur**.

Però cal que en parlem. I cal que ho fem sabent que mai no podrem viure sense finançament públic: per molt que intentem, de mica en mica, anar augmentant la facturació per prestació de serveis, mai no representarà més d'un 10% del pressupost anual. I sabent, també, que és obligació de l'Administració pública preservar el patrimoni col·lectiu i fomentar-ne l'estudi i el coneixement.

Cal que siguem conscients que el CDMT és a Terrassa perquè la ciutat ho va voler (fins i tot es va lluitar per evitar que anés a un altre lloc), i cal que acceptem que només per aquest fet la freqüentació de visitants sempre serà modesta, mentre que, per contra, pel que fa a recerca, publicacions i serveis especialitzats, el CDMT de Terrassa és útil a tot el país. Aquesta funció importantíssima, des de fora es veu poc i no surt als diaris. I cal que reconeguem que el patrimoni que tenim i que intentem explicar de manera agradable a través de les exposicions, mai no serà tan objecte de culte com un Picasso o una samarreta suada per un *crack* del futbol.

Aquestes realitats objectives ens condicionen, com també la situació d'urgència permanent en què viu el sector tèxtil –i, de vegades, també de ceguesa, en no veure com treure partit del que podria ser el seu «aparador»– i la rapidesa amb què s'ha perdut a casa nostra la cultura del teixit.

Si el CDMT fos una empresa, segurament ens hauríem fusionat amb altres de semblants; però, essent un museu, sembla que això no es porta, i les mateixes administracions que intenten esmerçar-hi el mínim no semblen gaire receptives a aquest tipus de plantejament, que sens dubte contribuiria a optimitzar recursos, articular una oferta més sucosa i, per descomptat, publicitar-la més. A Terrassa, sembla que el CDMT és sagrat i inamovible, però les mateixes persones que ho diuen reconeixen que fa molt temps que no hi han posat els peus i encara es pensen que les sales estan igual que fa deu anys.

Creiem que el futur del CDMT ha de continuar vinculat a Terrassa:

- **consolidat com a centre especialitzat de serveis i de formació** i fent pinya amb les altres entitats de recerca, serveis i formació tèxtil de la ciutat;
- molt més **potenciat com a centre del Modernisme**, tant en l'aspecte científic (en xarxa amb els altres centres europeus) com en l'explotació turística de la ciutat i plenament integrat en la política municipal;
- **integrat en un Pla de patrimoni**, i, en conseqüència, tingut en compte en el desenvolupament i la gestió d'aquest. Terrassa podria ser molt més innovadora i pionera si es consideren de manera global tots els béns culturals que conté i se'ls fa jugar plegats en la concepció de productes culturals i turístics.

Però també creiem que cal aprofundir en la **gestió coordinada amb els altres museus catalans de l'especialitat**, dins la qual s'haurien d'encarar:

- els **problemes logístics comuns**, i particularment els espais de magatzem, sigui quina sigui la seva ubicació física;
- la participació del **sector privat**;
- la **política d'exposicions**, tot apuntant cap a les coproduccions i intercanvis internacionals, a les quals des de l'àmbit local no tindrem mai accés, i
- la **promoció i difusió conjunta**.

Si el projectat Centre de l'Arquitectura i el Disseny de Barcelona significarà o no el revulsiu per a encaminar el tema, no estem pas en condicions d'endevinar-ho; tractant-se d'una forta inversió pública, seria una llàstima que no fos així, però el fet que recentment dues mostres de moda relativament importants (de les cases Pertegaz i Antonio Miró), pagades amb diners públics, s'hagin organitzat sense tenir en compte per a res cap dels museus del ram, no tranquil·litza gens.

En qualsevol cas, la voluntat, experiència i entusiasme de tots els qui treballem en aquesta faceta del patrimoni no seran mai suficients si no s'emmarquen en un posicionament polític clar que faciliti la planificació a mig i llarg termini. Cal que qui s'hagi de mullar es mulli, i que no s'arronsi abans.

* * *

El patrimoni, mirat objectivament, no és més que un reflex d'allò que creiem saber –o de la nostra ignorància–. Som nosaltres, amb una mirada condicionada pels nostres coneixements, gustos i manies, qui atorguem (o no) a uns elements concrets la representativitat respecte d'uns fets, unes tècniques, unes cultures o unes èpoques determinades. Potser no és tan estrany, doncs, que el tèxtil sigui sempre el gran oblidat, no sols pel ciutadà del carrer, sinó per persones considerades oficialment i pública com a cultes i «formadores d'opinió»... Mentrestant, Penèlope continua teixint i desteixint, i el tèxtil s'aguanta... per un fil.

Terrassa, setembre del 2005

Consorci del Centre de Documentació i Museu Tèxtil

Gestió: Consell General (15 membres: 6 de l'Ajuntament i la vicepresidència; 6 de la Diputació i la presidència, i el director gerent); Comissió Executiva (president, vicepresident i 5 vocalies d'entre els membres del Consell); el director gerent, nomenat pel Consell.

Recursos humans: Direcció (director, secretària i responsable de comunicació); Administració (administrador, auxiliar, informàtic, responsable de manteniment i dos conserges); Àrea Tècnica (documentalista, conservador, dos tècnics auxiliars i fotògraf).

Pressupost anual (2005): 1.300.000 euros, dels quals el 50% correspon a personal, el 25% al manteniment de l'edifici i les instal·lacions, el 21% a activitats i el 4% a inversions.

Finançament: Diputació de Barcelona (95%); ingressos propis i patrocinis (5%).

Públic (2004): presencial al CDMT: 9.251 visitants (el 43% corresponen a usuaris de serveis i activitats i el 57% són visitants de les exposicions); virtual: 41.948 visites (el 51% són usuaris de la textilteca en línia i el 49% són visites al web genèric del CDMT). Visites a les exposicions itinerants: 19.000 visites.

Exposicions presentades entre el 1995 i el 2004: 23 exposicions (14 produccions pròpies, 6 coproduccions i 3 mostres itinerants). A més a més, acollida de 15 mostres d'artistes o creadors contemporanis. Exposicions virtuals: 2 («La llana, el teixit intel·ligent» i «Marieta, petit negoci tèxtil»).

Publicacions (1995-2004): 17 llibres i catàlegs corresponents a les exposicions, 2 monografies, 1 opuscle i 12 números de la revista *Datatèxtil*.

Fons consultables per Internet: 16.000 peces (servei presencial obert el 1997, i el telemàtic el gener del 2000, amb 2.000 objectes).

Formació especialitzada: iniciada el 2005; cursos en conveni amb l'ESDI: Documentació de Teixits (6 alumnes), Conservació Preventiva (11 alumnes); cursos en conveni amb Foment de Terrassa, dins el projecte Tela di Aracne: Desenvolupament de Competències Creatives (11 alumnes); pràctiques formatives en restauració tèxtil, en conveni amb l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya: 3 alumnes/any.